

УДК 378:[37.011.31:37.041]

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ У НЬОГО ГОТОВНОСТІ ДО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

Хатунцева С.М., к. пед. н., доцент
кафедри біології, екології та безпеки життєдіяльності
Бердянський державний педагогічний університет

У статті порушено проблему розвитку професійних якостей студента вищого навчального педагогічного закладу в процесі формування у майбутнього вчителя готовності до самовдосконалення. Здійснено спробу довести, що цілеспрямованість, прагнення до самовдосконалення, педагогічна тренуваність як якості особистості є основою підструктури особистісного компонента зазначеної готовності та сприяють її формуванню.

Ключові слова: професійні якості, майбутній учитель, самовдосконалення, готовність до самовдосконалення, індивідуалізація професійної підготовки.

В статтю затронута проблема розвитку професійних якостей студента вищого навчального педагогічного закладу в процесі формування у майбутнього вчителя готовності до самовдосконалення. Предприята спроба довести, що цілеспрямованість, прагнення до самовдосконалення, педагогічна тренуваність як якості особистості є основою підструктури особистісного компонента зазначеної готовності та сприяють її формуванню.

Ключевые слова: профессиональные качества, будущий учитель, самосовершенствование, готовность к самосовершенствованию, индивидуализация профессиональной подготовки.

Khatuntseva S.M. THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL QUALITIES OF FUTURE TEACHER IN PROCESS OF FORMATION READINESS TO SELF-IMPROVEMENT SENSE OF PURPOSE

The article raised problem of development of professional qualities of student of higher educational establishment in process of formation readiness to self-improvement by a future teacher. It was attempted to show that sense of purpose, desire to self-development, teacher's fitness as qualities of a person are foundation of substructures of personal component of eadiness and contribute to its formation.

Key words: professional qualities, future teacher, improvement of future teacher, commitment to self-improvement, individualization of training.

Постановка проблеми. Стратегічною основою розвитку країни є підготовка висококваліфікованих фахівців. Інтернаціоналізація вищої освіти вимагає від майбутнього фахівця здатності до роботи за різних форм організації праці в умовах конкуренції. Нові стандарти українського суспільства вимагають інтегративного результату в підготовці майбутніх учителів. Одним із основних завдань, що постають перед вищими навчальними закладами, є формування та розвиток у майбутніх учителів комплексу особистісних якостей, які б сприяли достатній вольовій саморегуляції на шляху до самовдосконалення. Сучасний світ диктує нові тенденції, спрямовані не на звичайне запам'ятовування студентом вищого навчального педагогічного закладу фактів, нових знань, змістової інформації, а на формування основної ознаки майбутнього фахівця – готовності застосовувати базові цінності, компетентності у професійній діяльності. Тому успішність старту якісних змін в освіті залежить від готовності майбутніх учителів до самовдосконалення. Ефективність формування вказаної готов-

ності певною мірою залежить від особистісної позиції майбутнього фахівця, його центрації, професійно значущих якостей студента.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ретроспективний аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури з проблем підготовки фахівців дозволив констатувати, що цікавість до неї залишає цю тему серед актуальних і дотепер. Проблеми формування якостей особистості висвітлено в працях Б. Ананьєва, Ю. Бабанського, Є. Барбіної, І. Беха, Л. Божович, Є. Голобородько, В. Ільїна, Л. Карамушки, Г. Костюка, Н. Кузьміної, О. Леонтьєва, В. Лозової, В. Семіченко, Н. Чабан та інших. У численних працях вітчизняних та зарубіжних учених (О. Бондаревської, Н. Волкової, В. Гриньової, І. Зязюна, І. Ісаєва, Л. Кондрашової, А. Маркової, Л. Мітіної, Є. Рогова, В. Сластьоніна, О. Сухомлинської та ін.) розкрито важливі аспекти формування професійних особистісних якостей майбутнього вчителя. Різні аспекти означеної проблеми вивчали О. Зуброва (формування професійних особистісних якостей май-

бутнього вчителя-філолога у навчально-виховному процесі класичного університету), Л. Базилевська, О. Будник, В. Крижанівська, Н. Репнікова, І. Цибулько (особистісні та професійні якості майбутніх фахівців), Б. Дьяченко, Н. Кучеренко, О. Пуцик (професійні знання та вміння, індивідуально-особистісні якості педагога), К. Дмитренко (професійні вміння та особистісні якості майбутніх соціальних педагогів), М. Васильєва, О. Гура, С. Масич, Л. Костіна, О. Степаненко, С. Хмельковська (особистісні та професійні якості творчого педагога). Професійні якості вчителя досліджено Т. Артем'євою, Б. Вульфом, Ф. Гоноболіним, І. Котовою, І. Харламовим, О. Шиян, О. Щербаковим. Учені наголошують на важливості професійно значущих якостей особистості в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. Різні аспекти самовдосконалення майбутнього вчителя досліджені О. Єрахторіною, С. Мартиненко, О. Пехотою, Т. Сущенко, Н. Чернігівською, І. Шиманович та ін. Учені зазначають, що особистісно-професійне становлення майбутнього педагога відбувається завдяки поєднанню цілеспрямованості, пізнавальної активності студента, самостійності. Аналіз наукового фонду засвідчує, що сформованість навичок до самоосвіти, самопізнання, самоспостереження, самоорганізації, самоконтролю, самовдосконалення та навчання впродовж усього життя залежить від особистісної централізації майбутнього педагога.

Незважаючи на вагомий внесок дослідників у розв'язання проблеми становлення педагога, до сьогодні залишаються недостатньо вивченими питання взаємозв'язку формування у майбутнього вчителя готовності до самовдосконалення та розвитку професійних якостей педагога.

Мета статті **полягає у вивченні сутності** проблеми розвитку професійних якостей майбутнього педагога в процесі формування у нього готовності до самовдосконалення.

Постановка завдання статті. На основі вивчення наукової літератури здійснити аналіз сучасного науково-теоретичного підґрунтя проблеми розвитку професійних якостей майбутнього педагога в процесі формування у нього готовності до самовдосконалення; охарактеризувати сутність проблеми розвитку професійних якостей майбутнього педагога в процесі формування у нього готовності до самовдосконалення.

Методи: аналіз, порівняння, систематизація та узагальнення психолого-педагогічної літератури щодо досліджуваної проблеми; аналіз власної діяльності; метод аналізу дефініцій – для встановлення сутності проблеми розвитку професійних якостей май-

бутнього педагога в процесі формування у нього готовності до самовдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічний та духовний розвиток суспільства залежить від активної позиції педагогічних кадрів, інтелектуальних, духовних можливостей учителів. Система професійної підготовки у вищому педагогічному навчальному закладі сьогодні не може розглядатися без урахування індивідуальних, вікових особливостей студента, мотивів діяльності.

Проаналізувавши наукові праці вчених, розглядаємо самовдосконалення як активну систематичну цілеспрямовану діяльність майбутнього вчителя, спрямовану на розкриття свого особистісно-професійного потенціалу відповідно до вимог педагогічної діяльності в процесі самоосвіти, саморозвитку та самовиховання. Вважаємо, що готовність до самовдосконалення є інтегрованим, динамічним утворенням особистості майбутнього вчителя, що передбачає його саморозвиток та самореалізацію. Крім того, вказана готовність є результатом підготовки педагога, що ґрунтується на формуванні мотивів у професійному самовдосконаленні, на засадах теоретичних знань (про саморозвиток, сутність, методи та прийоми подолання бар'єрів самоосвіти та самовиховання); практичних умінь саморозвитку, подолання бар'єрів самоосвіти та самовиховання. Акцентуємо увагу на тому, що готовність до самовдосконалення характеризується наявністю професійно-особистісних якостей (цілеспрямованість, прагнення до самовдосконалення, педагогічна тренуваність), а також рефлексії та самооцінки.

Формування готовності майбутнього вчителя до самовдосконалення в процесі професійної підготовки містить особистісний компонент. Зосередимо увагу на професійно-особистісних якостях майбутнього вчителя. Для цього необхідно звернутися до дефініції «якість». У новому тлумачному словнику української мови запропоновано таке визначення: «якість – це внутрішня визначеність предмета, яка становить специфіку, що відрізняє його від усіх інших; ступінь вартості, цінності, придатності чого-небудь для його використання за призначенням; добротність; та чи інша характерна ознака, властивість, риса чого-чого-небудь» [15, с. 856].

В енциклопедії освіти зазначено, що «якості особистості – змістовні ознаки особистості як форми існування психіки людини, котра є цілісністю, здатною до саморозвитку, самовизначення, свідомої предметної діяльності і саморегуляції та

наділеною власним унікальним і неповторним внутрішнім світом» [4, с. 1019]. М. Боришевський, Л. Виготський, С. Максименко, Л. Семенюк визнають, що особистість характеризується змістовними ознаками: цілісністю, унікальністю, активністю, вираженням, відкритістю, саморозвитком і саморегуляцією [4, с. 1019]. В енциклопедії зазначено, що особистість складається з певних процесів, станів, властивостей, але вона цілісна і не може розглядатися як сукупність складових. «Особистість живе, розвивається і формується лише як цілісність» [4, с. 1019]. Роз'яснено, що цілісність особистості, по-перше, охоплює всі структурні й динамічні прояви життя людини; по-друге, зумовлена інтегрованою єдністю біологічного, соціального та духовного; по-третє, є унікальною, індивідуальною, неповторною. Унікальність цілісної структури особистості описано своєрідністю динамічної взаємодії трьох основних витоків особистості (біологічного, соціального, духовного), постійним саморуком, саморозвитком особистості. Акцентовано увагу на тому, що особистість, маючи особистісні прояви, залишається завжди відкритою до нових змін. Соціальний бік має прояв через засвоєння соціальних ролей (рольовий шар структури особистості). Професійну поведінку розглядають як рольову (може бути міцною і ригідною) [4, с. 1019].

Змістовою ознакою особистості вважають саморегуляцію поведінки [4, с. 1020]. Вчені говорять про важливість збалансованості психологічних процесів завдяки неусвідомленим механізмам основної емоційної регуляції. В процесі соціалізації, змін життєвих ситуацій, неоднозначності умов життя формуються нові організаційні структури, якими людина свідомо керує. Такий механізм представлений вольовою регуляцією поведінки, і в деяких ситуаціях здатний полегшити стан невизначеності й протистояння (не обов'язково супроводжується станом психологічного комфорту). Виокремлюють такі етапи становлення саморегуляції в системі інтеграції особистості: біогенез, психогенез, соціогенез. Перший описують як базальну емоційну саморегуляцію, другий – як вольову саморегуляцію, а третій – як значеннєву, ціннісну саморегуляцію [4, с. 1020].

Якість спеціаліста вивчають як «сукупність найбільш суттєвих, відносно стійких його властивостей та характеристик, що обумовлюють готовність до виконання певних соціальних і професійних функцій» [19]. Дослідники слушно зауважують, що справжнім професіоналом людина буде за умови розвитку відповідних якостей, дифе-

ренційовано «нажитого» конкретного фонду знань, навичок і умінь, сформованості професійної позиції і вміння все це досить адресно й творчо використовувати у своїй професійній діяльності [1, с. 50].

Підготовка майбутнього педагога передбачає введення професійно спрямованих параметрів (професійно-значущих якостей та особливостей особистості вчителя) як провідних показників професійного становлення майбутнього фахівця (В. Гриньова). Дослідниця виділяє чотири групи цих параметрів: професійно-спрямовані; інтелектуальні; індивідуально-психологічні якості; екстравертивні якості [2, с. 80].

Оскільки конкретна діяльність обумовлює формування різноманітних якостей виконавця, тоді й формування у майбутнього вчителя готовності до самовдосконалення потребує набору певних якостей. Відповідно до структури професіограми В. Гриньової вважаємо доречним з-поміж індивідуально-психологічних якостей виокремити цілеспрямованість, прагнення до самовдосконалення, педагогічну тренуваність як якості особистості, що є основою підструктури якостей особистісного компоненту готовності майбутнього вчителя до самовдосконалення в процесі індивідуалізації професійної підготовки.

Досліджуючи цілеспрямованість, необхідно вивчити поняття «ціль». У тлумачному словнику ціль визначається як «те, до чого прагнуть, чого намагаються досягти; мета» [15, с. 738]. Прямувати – «іти, просуватися, пересуватися у просторі; рухатися до кого, чого-небудь прямо, скорочуючи шлях; просуватися слідом за ким-небудь; іти, орієнтуючись на що-небудь; тримати курс; прагнути досягти чого-небудь, наблизитися до чогось, робити певні зусилля, кроки в цьому напрямі» [15, с. 70]. Цілеспрямований – «який прагне до певної мети; спрямований на досягнення певної мети» [15, с. 737]. Отже, цілеспрямованість містить вольову компоненту та передбачає наявність змін відповідно до поставленої мети.

Цілеспрямованість як вольову якість розглядають О. Винославська, К. Савченко, В. Селіванов, І. Улиська. О. Винославська наголошує, що цілеспрямованість виявляється у підкоренні людиною своєї поведінки певній життєвій меті. При цьому, зауважує автор, цією провідною метою обумовлені більш окремі цілі, досягнення яких стає засобами на шляху до основної мети [17]. Є. Ільїн наголошує, що цілеспрямованість є складною вольовою якістю і складається з терплячості, наполегливості, завзятості [7]. Вчені трактують цілеспрямованість як усвідомлену поведінку людини, що спря-

мована на досягнення конкретної цілі та подолання труднощів і перешкод на шляху до реалізації мети; як вміння ставити перед собою різноманітні цілі, різні за складністю завдання, діяти у відповідності з власними уподобаннями та переконаннями; як вольовий вияв, що відбивається в чіткості мети, цілеспрямованій діяльності, конкретних діях [7]. І. Каньковський [8], С. Максименко [6] вважають цілеспрямованість важливою волевою якістю особистості. Дослідники наголошують, що цілеспрямованість, по-перше, характеризується наявністю зрозумілої мети, здатністю особистості концентруватися на ній та неухильно прагнути її реалізації, підпорядковуючи власну поведінку своїм планам [8]; по-друге, виявляється в чіткому розумінні особистістю поставлених перед нею завдань та необхідності їх вирішення [6]. Цілеспрямованість пов'язують із творчою активністю (О. Музика). С. Хмельковська розглядає цілеспрямованість як критерій сформованості творчого потенціалу майбутніх учителів іноземних мов і характеризує як творчу якість [20, с. 18]. Отже, цілеспрямованість майбутнього вчителя передбачає подолання певних перешкод, бар'єрів, містить творчий компонент.

Узагальнюючи наукові доробки вчених, можна стверджувати, що цілеспрямованість є якістю особистості, необхідною для окреслення мети та досягнення конкретних цілей. Цілеспрямованість сприяє творчому пошуку альтернативних шляхів досягнення певної мети, щоб втілити заплановане у життя. Крім того, цілеспрямованість передбачає активність особистості, оскільки на шляху до досягнення цілі зустрічаються перешкоди, утруднення, бар'єри, які людина успішно долає, докладаючи зусиль. Цілеспрямованість студента передбачає здатність свідомо самостійно ставити перед собою певні завдання, ініціювати їх та виконувати. Таким чином, цілеспрямованість майбутнього вчителя сприяє подоланню бар'єрів самоосвіти та самовиховання на шляху до самовдосконалення. Вважаємо, що цілеспрямованість майбутнього вчителя залежить від його рішучості, витриманості, наполегливості, завзятості, самовдосконалення, здатності контролювати власні дії.

Розглянемо прагнення до самовдосконалення як професійну якість особистості майбутнього вчителя. Прагнення – «сильне бажання, потяг до здійснення чого-небудь; хотіння, жадання; жага [14, с. 862]». Прагнути – «дуже хотіти чого-небудь; пориватися, тягтися; намагатися зробити що-небудь, дбати про здійснення чогось [14, с. 862]». Прагнення до самовдосконалення розглядають із різних позицій. А. Маслоу пов'язує

потребу в самовдосконаленні з бажанням людини самореалізовуватися, стати тим, ким вона хоче, займатися тим, до чого прагне, а також займатися саморозвитком [13]. Вчені зауважують, що базовою потребою для творчої діяльності є самовинагорода та самовираження, які є індивідуальними. Відтак не можна нівелювати індивідуальність майбутнього фахівця, а формування готовності до самовдосконалення має відбуватися в процесі індивідуалізації професійної підготовки.

У процесі професійної підготовки у майбутнього вчителя відбувається переосмислення певних пріоритетів, поглиблення самоосмислення. Коли студент відчуває свою неготовність до здійснення певної діяльності, особистість здатна відчувати різницю між тим, як має бути і як є, що призводить до актуалізації ціннісного самовизначення. Прагнення до самовдосконалення виникає в особистості тоді, коли вона забарвлюється індивідуальністю і виникає необхідність реалізації свого творчого потенціалу.

Деякі вчені розглядають мотивоване прагнення фахівця до діяльності щодо виконання свого професійного обов'язку як професійну спрямованість. Важливими структурними елементами професійної спрямованості визначають професійні переконання, інтереси, нахили та ідеали, а також відповідні їм цілі, установки і перспективи, які взаємопов'язані і функціонують як цілісна система [3, с. 14]. Також вчені наголошують, що формування професійної мотивації потребує створення певних психологічних умов: 1) сформованості у слухачів вищого навчального закладу позитивного ставлення до професії; 2) формування у студентів у процесі активного соціально-психологічного навчання уміння враховувати індивідуально-психологічні особливості особистості, володіти навичками професійного спілкування, саморегуляції та релаксації, розподіляти соціальні ролі, розвивати професійну інтуїцію та цілеспрямованість; 3) надання психологічної допомоги у подоланні професійних та життєвих труднощів [3, с. 15].

В. Чудакова [21] говорить про прагнення до самовдосконалення як про показник сформованості психологічної готовності до інноваційної діяльності й конкурентоздатності особистості. Автор зауважує, що рівень професійної компетентності визначається здатністю особистості активно виконувати професійне самовдосконалення.

Узагальнюючи наукові думки вчених, ми дійшли висновку, що прагнення до постійного самовдосконалення є мотиваційною складовою особистості майбутнього вчителя.

ля і являє собою констеляцію внутрішніх та зовнішніх сил, що спонукають педагога до самоосвітньої діяльності, самовиховання, саморозвитку. Прагнення до самовдосконалення розглядаємо як професійну спрямованість особистості, мотивовану переконаннями, інтересами, нахилами. Прагнення до самовдосконалення сприяє професійному становленню особистості майбутнього вчителя.

Вивчаючи педагогічну тренованість як якість особистості, необхідно звернути увагу на природну характеристику даного феномену. З біологічної точки зору тренованість характеризується збільшенням енергетичного потенціалу організму, підвищенням можливостей його раціонального використання. Показником ефективності є відношення між витратами та виконаною роботою. Тренованість розглядають не тільки як медико-біологічне або спортивне явище, а й як категорію педагогічну [12].

Ми розглядаємо педагогічну тренованість як особливу характеристику студента педагогічного вишу, до складу якої входять психофізіологічні (індивідуальні) та соціальні (професійні) елементи, що гармонійно поєднані. Важливою є цілісна оцінка можливостей студента та його результатів. Про педагогічну тренованість майбутнього вчителя можна говорити тоді, коли підвищується його працездатність, відбуваються якісні зрушення в процесі індивідуальної підготовки студента до професійно-педагогічної діяльності.

Психофізіологічна складова містить набір відповідних морфо-функціональних особливостей людини. Соціальний елемент обумовлено комплексом сучасних вимог до діяльності майбутнього вчителя. Психофізіологічна складова обумовлена індивідуальними особливостями студента (тип вищої нервової діяльності, працездатність, швидкість та точність реакції, показники уваги). Соціальна складова спирається на визначення стану можливостей виконання певного педагогічного завдання, підбір засобів, методів педагогічних навантажень (виконання вправ, індивідуальних завдань, гра, тренінг, змагання).

Педагогічна тренованість розвиває здатність швидко й правильно виконувати педагогічні вправи, мобілізуватися (переносити значні навантаження), скорочує термін між виконанням складних завдань (відновлення організму), сприяє правильному розподілу виконання більш складних та більш легких завдань, розвитку творчого потенціалу (індивідуальний підхід). Педагогічна тренованість передбачає систематичне та цілеспрямоване заняття самоосвітою та са-

мовихованням, сприяє досягненню більш високих результатів у навчанні. Педагогічна тренованість як якість особистості розширює можливості студента у використанні власного творчого потенціалу, його резервів та сприяє формуванню готовності майбутнього вчителя до самовдосконалення на засадах індивідуалізації навчання.

Педагогічна тренованість проявляється у здатності студента ефективно реалізовувати власні можливості шляхом успішного подолання бар'єрів самоосвіти та самовиховання, що забезпечує систематичне цілеспрямоване самовдосконалення майбутнього педагога. Педагогічна тренованість включає вибір цілі, плану дій, розподіл часу, підбір засобів реалізації досягнення мети, передбачає наявність навичок ефективно побудови перспективного плану та виконання певного завдання. Критерієм сформованої педагогічної тренованості є самоорганізація майбутнього педагога.

У контексті формування у майбутніх учителів готовності до самовдосконалення в процесі індивідуалізації професійної підготовки важливими є висновки вчених про те, що пізнання, самостійна робота тих, хто навчається, починаються з розуміння речей і явищ. Наголошено, що треба вчитися так, щоб досліджувалися речі, щоб при вивченні розум поєднувався із зором, а слово – «з діяльністю руки» [11]. Вчені акцентують увагу на тому, що немає єдиного підходу до визначення сутності поняття «самоорганізація». Дослідниками застосовано антропологічний, особистісний, синергічний, діяльнісний, інтегральний, технічний та інші підходи. Особистісний підхід визнає самоорганізацію як особистісне утворення і ставить за пріоритет вивчення властивостей особистості, які є передумовою виникнення організованості (як психологічної якості). Також самоорганізацію особистості позиціонують як інтегральну характеристику сукупності природних і соціально-набутих властивостей, відображених в усвідомлюваних особливостях волі та інтелекту, мотивах видимих проявів людської діяльності й реалізовану в процесі взаємодії особистості з довкіллям та в поведінці [5, с. 45]. Досліджуючи зазначену проблему, А. Кілівник дійшов висновку, що «культура самоорганізації майбутніх учителів початкових класів є інтегративним, динамічним особистісним утворенням, що виявляється в усвідомленому ставленні до успішності власної навчально-пізнавальної діяльності, готовності до самостійного ефективного її здійснення, умінні планувати свою діяльність, організувати себе, а також у здатності виконувати свідому робо-

ту над собою з метою всебічного розвитку, вдосконалення рис характеру та здібностей, необхідних учителю початкових класів для підвищення рівня власного професіоналізму» [9, с. 91]. Структурні компоненти культури самоорганізації майбутніх учителів відображають усвідомлення особливостей педагогічної професії й власної відповідності їй вимогам. Автор наголошує на важливості мотивів навчально-професійної діяльності та сприйняття її як особистісної цінності, ставлення до майбутньої професії і стійкості професійних намірів, активності і наполегливості студентів в оволодінні професійними знаннями й уміннями, професійного самовдосконалення. Дослідник доводить, що умовою формування культури самоорганізації є активізація самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів, підґрунтям якої є рефлексія. Крім того, науковець акцентує увагу на необхідності відповідного змістового наповнення дисциплін психолого-педагогічної спрямованості та фахового циклу, застосуванні в процесі професійної підготовки елементів перспективної професійної діяльності, використанні психолого-педагогічних тренінгів для формування умінь та навичок самоорганізації [9]. А. Кисельова довела, що особистісна самоорганізація передбачає наявність вмінь організувати себе, свій час, власні дії. Автор зауважує, що ці вміння виявляються в організації наявних ресурсів, зміні життєвих стереотипів, відпрацюванні необхідних умінь для дій, самі дії та їх контроль. Компонентами самоорганізації дослідники називають час, планування, дисципліну, самоконтроль [10]. М. Пахмутова, Д. Пашенко, досліджуючи самоорганізацію особистості, дійшли висновку, що це – процес упорядкування та активізації якостей, необхідних для оптимальної реакції на виклики зовнішнього світу [16]. Одним із засобів самоорганізації є складання плану виконання завдання з урахуванням термінів виконання кожного з пунктів, регулювання, контроль та оцінка власних результатів із наступною корекцією дій або їх послідовностей.

Формування вказаних якостей має відбуватися в процесі індивідуалізації професійної підготовки. У межах нашого дослідження виходимо з того, що індивідуалізація професійної підготовки є, по-перше, такою організацією навчального процесу, що передбачає добір засобів, темпу навчання, враховуючи індивідуальні особливості тих, хто навчається; по-друге, низка навчально-методичних, психолого-педагогічних та організаційно-управлінських заходів, що забезпечують індивідуальний підхід (Г. Селевко, Б. Бройде, Р. Артамонова) [18].

Вважаємо, що формування у майбутнього вчителя готовності до самовдосконалення в процесі професійної підготовки має відбуватися на засадах індивідуалізації навчання. Індивідуалізація професійної підготовки майбутнього вчителя ґрунтується на створенні сприятливих умов для навчання студента, вибору та застосуванні форм, методів та прийомів педагогічного впливу з урахуванням індивідуальності майбутнього фахівця.

Висновки. Таким чином, у науковій психолого-педагогічній літературі виділяються якості, які вирізняють творчу особистість студента вищого навчального педагогічного закладу та сприяють формуванню готовності до професійного самовдосконалення. Професіоналізм майбутнього фахівця залежить від здатності студента до самоосвіти, самовиховання та саморозвитку. Тому майбутній педагог має бути готовим до самовдосконалення, усвідомлювати свої індивідуальні особливості, потенції, збагачувати їх, засвоюючи високі стандарти педагогічної професії. Подолання бар'єрів самоосвіти та самовиховання, що виникають у процесі навчання, вимагають певних вольових зусиль. Отже, формування у майбутнього вчителя готовності до самовдосконалення в процесі індивідуалізації професійної підготовки передбачає наявність професійно-особистісних якостей: цілеспрямованості, прагнення до самовдосконалення, педагогічної тренуваності.

Перспективи подальших розвідок цього напрямку вбачаємо в дослідженні когнітивної та комунікативної сфер тих якостей, що характеризують майбутнього вчителя в процесі індивідуалізації професійної підготовки фахівця.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Акмеологія з основами психології кар'єри : навч. посіб. / [укл. О.М. Гавалешко, В.В. Пасніченко, Т.А. Кривко]. – Чернівці : Рута, 2004. – 84 с.
2. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти): монографія / В.М. Гриньова. – Харків : Основа, 1998. – 300 с.
3. Дунець Л.М. Психологічні умови формування професійної мотивації слухачів вищого військового навчального закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата психол. наук : спец. 20.02.02 – «Військова педагогіка і психологія» / Л.М. Дунець. – Хмельницький, 2000. – 19 с.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Елагіна Л.В. Мониторинг воспитания культуры профессиональной деятельности будущего специалиста: учеб.-метод. пособ. / Л.В. Елагіна. – М., 2006. – 72 с.

6. Загальна психологія : підручник / За заг. ред. академіка С.Д. Максименка. – Вінниця : Нова Книга, 2004. – 704 с.
7. Ильин Е.П. Психология воли / Е.П. Ильин. – 2-е изд. – СПб. : Питер, 2009. – 368 с.
8. Каньковський І.Є. Професійно необхідні якості інженера-педагога / І.Є. Каньковський // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2012. – № 34–35. – С. 281–287.
9. Килівник А.М. Формування культури самоорганізації майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / А.М. Килівник. – Хмельницький, 2015. – 277 с.
10. Климко Н. В. Развитие навыков самоорганизации в будущих экономистов-бухгалтеров в условиях среднего специального учебного заведения : автореф. дис. ... на соиск. научн. степени кандидата пед. наук : спец. 13.00.08 – «Теория и методика профессионального образования» / Н.В. Климко. – Казань, 2009. – 23 с.
11. Кондракова Э.Д. Педагогические условия формирования культуры личности в учреждениях высшего профессионального образования: монография / Э.Д. Кондракова. – Пенза : Изд-во ПГУ, 2004. – 168 с.
12. Логінов Е.М. Деякі аспекти системного аналізу категорій тренуваності / Е.М. Логінов // Методи визначення тренуваності спортсменів вищих розрядів. – Мінськ, 1972. – С. 31–32.
13. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. – СПб.: Евразия, 1999. – 478 с.
14. Новый тлумачний словник української мови у 3 томах / В.В. Яременко, О.М. Сліпушко. – Київ: «АКО-НІТ». – Т. 2. – 2008. – 926 с.
15. Новый тлумачний словник української мови у 3 томах / В.В. Яременко, О.М. Сліпушко. – Київ: «АКО-НІТ». – Т. 3. – 2008. – 862 с.
16. Пашенко Д. І. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до гуманістичного виховання учнів : автореф. дис. ... д-ра. пед. наук : спец.13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / Д.І. Пашенко. – К., 2006. – 36 с.
17. Психологія: навч. посіб. / О.В. Винославська, О.А. Бреусенко-Кузнецов, В.Л. Злишков та ін. – К. : ІНКООС, 2005. – 352 с.
18. Селевко Г.К. Дифференциация обучения / Г.К. Селевко, Б.А. Бройде, Р.Б. Артамонова. – Ярославль, 1995. – 54 с.
19. Слостенин В.А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки / В.А. Слостенин. – М. : Просвещение, 1976. – 160 с.
20. Хмельковська С.В. Формування творчого потенціалу майбутніх учителів іноземних мов у процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / С.В. Хмельковська. – Одеса, 2005. – 23 с.
21. Чудакова В.П. Управлінська компетентність керівників із формування готовності педагогів до інноваційної діяльності в умовах освітнього середовища профільної школи / В.П. Чудакова // Управління школою. Видавнича група ОСНОВА. – 2012. – № 19–21 (355–357). – С. 10–20.